

I. В. Лантухкандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри гігієни та соціальної медицини
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

РОЗУМІННЯ ОСОБИСТІСНОЇ НАДІЙНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ВЕРТИКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ СПІРАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ

Стаття присвячена дослідженню розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Розгляд питання багаторівневості системи розвитку особистісної надійності відбувся через призму концепції вертикального розвитку та соціально-еволюційної теорії спіральної динаміки. Це дозволило прослідкувати взаємозв'язок між парадигмами свідомості, підприємливостю як наскрізною компетентністю та особистісною надійністю.

Ключові слова: особистість підприємця, особистісна надійність, типи особистісної надійності, суб'єкти підприємницької діяльності, концепція вертикального розвитку, модель спіральної динаміки, світогляд особистості.

Постановка проблеми. Сучасний світ висуває перед людиною нові виклики щодо світоглядно-ціннісного формування її особистісної та соціальної сутності. Надшвидка динамічність знаково-інформаційної цивілізації змушує ряд людей включати в структуру власної феноменологічності такий елемент, як підприємливість, без якого неможливим є набуття соціокультурної суб'єктності в надскладному інформаційному світі [7].

Спроби швидко створити вільну ринкову економіку в країні, в якій десятиліттями панував авторитарний режим, не є можливим тому, що країна повинна пройти етап поступової лібералізації і виховання поваги до свободи особистості, щоб у суспільстві розвинулись прагнення до незалежності і дух підприємництва [3]. Підприємництво як особливий тип світогляду характеризується оригінальними поглядами і підходами до прийняття рішень, які реалізуються в практичній діяльності. Підприємницька діяльність розглядається як активність людини в напруженій та суспільно-значущій ситуації, результатом якої стає породження нової структури в господарській та інших сферах матеріального та духовного виробництва, в яких втілюється суб'єктний потенціал людини [11]. Підприємництво передбачає діяльність підприємця, який є творцем власної справи, соціальним новатором та трансформатором соціокультурного середовища. Утворення в соціумі атмосфери ділового партнерства та співробітництва, реалізуючи тим самим концепти «миротворчості» як запоруки виходу з кризисного стану розвитку українського суспільства, вимагає від суб'єктів підприємницької діяльності високого рівня особистісної надійності [10].

Тобто особистісна надійність суб'єктів підприємницької діяльності – це інтегральне психоло-

гічне утворення, яке представлене сукупністю компонентів особистісних структур, що забезпечують стабільність особистісно-функціонально-діяльнісних показників суб'єкту в процесі трансформації соціокультурного простору, та характеризує здатність людини до прогнозованої поведінки, пов'язаної з реалізацією соціальних відносин відповідно до суспільних норм та ідеалів, а також із власним відповідальним вибором [5].

Теоретико-методологічною основою дослідження феномена особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності стали системний підхід у психології, концепція вертикального розвитку, теорія спіральної динаміки [4; 14; 15; 16].

Ж. Гейстер сформулював концепцію вертикального розвитку і висунув ідею, що у своєму просуванні як людство взагалі, так і окрема людина проходять через певні етапи, які характеризуються радикальними змінами структури свідомості. Він передбачив бурхливе розповсюдження різноманітних вертикальних систем розвитку в другій половині ХХ ст. – від моделі ієрархії потреб А. Маслоу [6] до комплексної інтегральної карти AQAL (All Quadrant All Level) К. Уїлбера [16].

Дослідник К. Грейвз зробив найбільший внесок в остаточне оформлення концепції вертикального розвитку, який назвав її «Теорією емерджентних циклічних рівнів існування» [15]. За основну характеристику розвитку особистості К. Грейвз вибрав ціннісні її орієнтири. Він не тільки описує поступальну зміну рівнів розвитку особистості, які характеризуються якісними змінами ціннісних орієнтирів людей у міру зростання складності їх мислення, а й формулює закономірності зміни етапів цього розвитку. Ця теорія, розвинена та популяризована послідовниками К. Грейвза – К. Коуеном,

Д. Беком [1], К. Уїлбером [16], сьогодні більше відома під назвою теорія спіральної динаміки.

Рівні розвитку в теорії К. Грейвза описуються за допомогою парадигм свідомості, які для зручності кодуються різними кольорами – від бежевого до жовтого. Ці парадигми свідомості, або ціннісні комплекси, що включають духовні вірування, культурні ідеї, моральні принципи, моделі навчання, з'являються по мірі виникнення потреби в них у процесі соціокультурної еволюції. Інтегральна модель спіральної динаміки відображає виникнення і розвиток восьми систем цінностей, які існують спільно, по черзі визначаючи стратегію розвитку та впливаючи на вибір системи управління. Концепція передбачає схему основних ціннісних мімів світу. Міми – це інформаційні пакети, які, подібно до вірусів, переносяться від одного розуму до іншого, від громади до громади. Рухи і зупинки в процесі спіральної еволюції можуть відбуватися в будь-якому з напрямків – як вгору, так і вниз (еволюція чи інволюція). Спіраль моделі К. Грейвза не має верхньої межі; до неї необхідно додавати нові літери, цифри і кольори як нові рівні психологічного існування, які проявляються в людській природі. Під цінностями розуміються традиційні та ключові цінності соціальних корпорацій, загальнолюдські та сімейні, тобто це – нематеріальна сторона справи. Відповідно до теорії К. Грейвза, управління цінностями допомагає визначати причини виникнення конфліктів і розширює можливості мотивації, стимулювання персоналу [15].

Передусім К. Грейвз відзначає якісну відмінність стану і рівня розвитку особистості. Стан – це прояв певних характеристик поведінки людини, в той час як рівень – це здатність відтворювати ці стани з власної волі. Тобто перехід особистості на певний рівень розвитку характеризується здатністю відтворювати певний стан за власним бажанням, тобто формуванням певного досвіду. Він розробив ряд постулатів, на яких базується модель вертикального розвитку:

- людина – це відкрита система, що розвивається, її можливості до розвитку й адаптації до різних обставин безмежні;

- у процесі розвитку людина (так само як суспільство загалом) послідовно проходить через рівні розвитку, кожен з яких якісно відрізняється від інших;

- стани на одному рівні розвитку стають навичками на наступному рівні. Те, що на більш низькому рівні є разовим досягненням, що вимагає від людини спеціальних зусиль, то на наступному рівні розвитку стає звичним;

- кожен наступний рівень не відкидає, а включає в себе попередній. Стереотипи поведінки на більш низькому рівні можуть вільно відтворюватися на наступному рівні. Тобто в міру розвитку

людина стає вільною у виборі найбільш підходящих стратегій поведінки і застосування тих чи інших навичок відповідно до ситуації;

- людина (або суспільство загалом) адекватно і позитивно сприймає тільки ті способи мотивації, методи управління й освіти, правила поведінки та етичні принципи, які відповідають їхньому рівню розвитку;

- на кожному рівні можна перебувати довго і нескінченно довго. Якісний розвиток і перехід з одного рівня розвитку на інший не гарантовано, воно вимагає певних зусиль в освоєнні нових навичок, необхідних для переходу на наступний рівень [15, с. 148–150].

При цьому розвиток відбувається не плавно. У міру свого розвитку людина долає послідовність криз. Криза розвитку – це стан, за якого подальший розвиток неможливий у межах сформованих стереотипів поведінки і набору сформованих навичок. Для подолання кризи розвитку необхідно переходити на якісно інші стратегії поведінки, що вимагають нових, раніше неосвоєних навичок, котрі, можливо, проявлялися у вигляді певних станів.

Таким чином, на будь-якому рівні людина може відтворювати стани, не тільки характерні для її поточного рівня розвитку, але й стани суміжних рівнів. Однак частота їх прояву буде тим нижче, чим далі рівень, для якого цей стан є типовим, від актуального рівня розвитку людини. А стани, типові для її актуального рівня розвитку, будуть проявлятися найчастіше. Тобто на будь-якому, навіть на найнижчому рівні, ми маємо певний досвід перебування на вищих рівнях розвитку. Це досвід станів вищих рівнів, які відтворюються в особистості випадково під впливом обставин.

Мета статті – дослідити проблему розвитку надійності суб'єктів підприємницької діяльності на підставі концепції вертикального розвитку та моделі спіральної динаміки.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи модель спіральної динаміки, сьогодні можна стверджувати, що це така модель, яка динамічно розвивається і привертає увагу вчених і громадськості як на Заході, так і в Україні, зокрема в працях Д. Бека, А. Беляєва, Р. Калугіна, В. Пекаря [1–3; 9].

Дослідник В.О. Пекар популярно виклав теорію спіральної динаміки в прикладному аспекті розуміння підприємництва, бізнесу, менеджменту, стилів лідерства, управлінських культур та інструментів їх зміни [9].

На думку А.О. Беляєва, ці знання, накопичені людством протягом багатьох століть, культура, ціннісні орієнтири активно присутні в сучасному інформаційному полі, породжуючи нові форми людяності. На глобальному просторі смислового поля народжуються і вмирають із дивовижною швидкістю нові ідеї. Ми живемо в насиченому

Таблиця 1

Взаємозв'язок рівнів світогляду за моделлю спіральної динаміки, рівнів підприємливості за моделлю поступу EntreComp та типів особистісної надійності

Рівень світогляду	Характеристика цінностей	Парадигма мислення	Стратегії організації	Рівні підприємливості за моделлю поступу EntreComp	Типи особистісної надійності
Перший (бежевий колір)	Задоволення фізіологічних потреб.	Інстинктивна	Інстинктивна стратегія виживання. Етична стратегія – сприяє виживанню.		
Другий (фіолетовий колір)	Людина зв'язана безліччю правил та обмежень, позбавлена індивідуального мислення та права на вчинок. Сімейні, родинні, кланові зв'язки мають абсолютну силу і містичне забарвлення. Рід як група збільшує вірогідність виживання та має більше значення, ніж окремих його член.	Племінна	Внутрішньокорпоративні стратегії: формування ритуалів та обрядів, установлення табу, потужні традиції, сімейність усередині компанії	Покладання на підтримку інших	
Третій (червоний колір)	Життя, як у джунглях, де сильний перемагає слабкого. Природа – це щось таке, що може бути завойоване.	Егоцентрична	Жорстокі конкурентоспроможні ринкові стратегії, рейдерство, рекет. Зовнішній лиск, імпульсивність у схваленні рішень, виживання ціною життя інших людей, співробітники – ніхто в компанії		Праксеологічний
Четвертий (синій колір)	Все контролюється вищою силою, яка карає зло і нагороджує добро, стежить за дотриманням правил і виявляє відхилення від них.	Авторитарна, патріотична	Стратегії репаментзації діяльності компанії: опис бізнес-процесів, посадові інструкції, положення, правила, методики, корпоративні стандарти	Покладання на підтримку інших	
П'ятий (помаранчевий колір)	Світ повний ресурсів і можливостей зробити все краще і досягти процвітання.	Матеріалістична	Досягнення успіху, важливий імідж і зростання доходів; це супроводжується впровадженням нових технологій, обґрунтуванням будь-якого рішення мовою чисел	Розвиток незалежності	
Шостий (зелений колір)	Основними цінностями є гармонія і взаємовідносини. Оточення, в якому людина може знайти любов і виконати своє призначення.	Згоди, консенсуси міжособистісних зв'язків	Впровадження корпоративної соціальної відповідальності, розробка соціальних пакетів, відкриття благодійних фондів	Відповідальність	Просоціальний, Аксіологічний
Сьомий (жовтий колір)	Найбільшими цінностями, важливішими за ранг і статус, є компетентність, незалежність, свобода, підність. Хаос, зміни є нормою, а невизначеність прийнята як стан буття.	Системності та інтеграції	Розробка декількох сценаріїв розвитку компанії, принцип самостійності структурних одиниць, постійне навчання для оптимізації процесів	Керування зміною, інновацією та зростанням	Проактивний, Синергетичний
Восьмий (бірюзовий колір)	Баланс взаємопов'язаних сил, де управління ризиками знаходиться в руках людини та компанії.	Холістична	Глобальні стратегії, колективний розум, створення глобальної мережі		Інноваційнісний

часі, коли протягом життя одного покоління встигають змінюватися цілі епохи [2].

EntreComp визначає підприємливість як наскрізну компетентність, яка застосовується у всіх сферах життя: від піклування про власний розвиток до активної участі в житті суспільства, входження на ринок праці в якості працівника або самозайнятої особи, а також до заснування будь-якого підприємства (культурного, соціального чи комерційного характеру). Це поняття базується на широкому визначенні підприємливості, яке ґрунтується на створенні культурної, соціальної чи економічної цінностей. Спираючись на модель поступу EntreComp, яка виходить з того, що підприємливість як компетентність розвивається в процесі діяльності окремих осіб або інституцій з метою створення цінностей для інших. Прогресія в підприємливості складається з двох аспектів: розвиток щораз більшої автономії та відповідальності щодо втілення ідей і можливостей для створення цінностей та розвиток здатності генерувати цінність від простих і передбачуваних контекстів – до складних типів середовища, яке постійно змінюється [13].

Типи розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності, згідно з теорією К. Грейвза, можна охарактеризувати залежно від прояву різних рівнів світогляду, розвитку підприємливості та типу особистісної надійності. Нами було визначено взаємозв'язок рівнів світогляду (за моделлю спіральної динаміки), рівнів підприємливості (за моделлю поступу EntreComp) та типів особистісної надійності (табл. 1).

Психосоціокультурний прояв феномену особистісної надійності як виду соціально-економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності неможливий з першого по третій рівні свідомості, яким притаманні, відповідно, інстинктивна, племінна та егоцентрична парадигми мислення.

Особистісна надійність за «праксеологічним» типом знаходить свій прояв на четвертому та п'ятому рівнях парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає основному і середньому рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. Цей тип надійності забезпечує ефективне управління діяльністю через її всебічний самоаналіз, самооцінювання, цілеспрямоване моделювання умов і засобів удосконалення на основі синтезу теоретичних знань та емпіричного досвіду. Відображає залежність результатів роботи, насамперед від попередньої ретельної підготовки до її виконання, ступеня підготовленості дій у широкому розумінні, що охоплює оволодіння знаннями, свідомий вибір засобів, методів аналізу, критерії емоційного і практичного оцінювання результатів.

Особистісна надійність за «аксіологічним» та «просоціальним» типом знаходить свій прояв

на шостому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки. Вона відповідає високому рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. Так, особистісна надійність за «аксіологічним» типом передбачає розвиненість гуманістичної спрямованої системи ціннісних орієнтацій, що забезпечує надійність особистості і формування світоглядних позицій, ціннісно-світоглядних ідеалів і стандартів: наявність чіткої системи індивідуальних норм поведінки; сформованість соціальної відповідальності та зрілості, і визначають особистісний зміст підприємницької діяльності. Особистісна надійність за «просоціальним» типом насамперед зумовлює просоціальну поведінку суб'єктів підприємницької діяльності, яка за своїм змістом, механізмами і формами має багато різновидів. До основних належать: альтруїстична та допомагаюча поведінка, співробітництво, емпатія, гуманні відносини; суто в економічній площині це фандрайзинг, донорство, благодійність, меценатство. Особистісна надійність за «просоціальним» типом забезпечує здійснення соціального підприємництва, заснованого на соціальній відповідальності та соціальному партнерстві як протидії затьожній соціально-економічній кризі в суспільстві, його зорієнтованість на високе споживання та матеріальне процвітання, прагматичність та конкуренцію ринкових відносин, прагнення до власного благополуччя з ігноруванням інтересів інших людей, що продукує зростання егоїстичної доміанти в соціальній поведінці та руйнування фундаментальних морально-етичних цінностей, ідеалів. Тому констатуємо, що повноцінне життя людини і як громадянина, і як особистості неможливе без набуття особистісних смислів просоціального рівня [8].

Особистісна надійність за «проактивним» та «синергетичним» типом знаходить свій прояв на шостому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає експертному рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. «Проактивний» тип виявляється в усвідомленні суб'єктом своїх глибинних цінностей та цілей, підпорядкованості дій життєвим принципам, незалежно від умов та обставин, прийнятті відповідальності за себе і своє життя, в таких поведінкових особливостях, як: ініціативність і активність; переконаність у наявності вибору, можливості щось змінити; готовність брати відповідальність; принциповість, цілеспрямованість; зміна (або вибір) обставин під свої завдання. Особистісна надійність за «синергетичним» типом характеризує особистісний розвиток суб'єкта підприємницької діяльності не тільки як поступовий, лінійний, безконфліктний процес, що супроводжується суперечностями, які зумовлюють трансформацію ціннісних орієнтацій, самопізнавальну

і самовиховну активність. З позицій синергетики професійні рішення та дії визначаються не лише знаннями закономірностей, сформованими вміннями, навичками, змістом і результатами аналітико-синтетичної діяльності, а й через розуміння власних психічних процесів, аналізу особливостей свого стилю роботи, власного Я.

«Інноваційнісний» тип особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності зумовлює ефект культуротворчої активності людини, витвір людської праці, зміни в соціальній поведінці людей та програму розвитку особистості, де творчий процес поєднується з інвенційно-інноваційними, адаптаційними процесами, які мають місце в інноваційних формах соціальної поведінки та саморозвитку. Він знаходить свій прояв на восьмому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає експертному рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. Варіативність ідей і можливостей створення цінності, знаходження рішення для наявних та нових викликів, дослідження й експериментування з інноваційними підходами, поєднання знання та ресурсів, для досягнення результатів також характерна особливість прояву особистісної надійності за «інноваційнісним» типом. «Інноваційнісний» тип особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності відповідає найвищому – експертному рівню розвитку підприємливості – керування зміною, інновацією та зростанням завдяки компетентностям, необхідним для реагування на складні виклики, для життя в середовищі, що постійно змінюється та має високий рівень непрогнозованості (розширення) та сфокусованості на нових викликах, шляхом отримання нових знань, досліджень, розвитку та інноваційних здібностей для досягнення майстерності і трансформування того.

Слід зазначити: якщо стратегія розвитку концентрується на конкурентній боротьбі, досягненні цілей будь-якою ціною, то в компанії переважають цінності першого, третього і п'ятого рівнів (бежевий, червоний та оранжевий колір). У стратегіях другого, четвертого та шостого рівнів (фіолетовий, синій і зелений колір) переважають соціальні зв'язки і міжособистісні відносини. Ці стратегії спрямовані на вибудовування відносин усередині компанії, а також із державними структурами та громадськістю. За такої стратегії інтереси населення не враховуються повною мірою, підхід має вузько спрямований погляд на результати реалізації соціальних програм [12].

Таким чином, як базовий компонент особистісної надійності виступають ціннісно-світоглядні орієнтації особистості, що знаходять своє відображення в парадигмах мислення, оволодіння підприємництвом як компетентністю та відповідним типом надійності. Вони утворюють фундамент

змістової сторони надійності суб'єкта і виражають внутрішню основу його ставлення до дійсності.

Висновки. Типи розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності, спираючись на концепції вертикального розвитку та соціально-еволюційної теорії спіральної динаміки, можна охарактеризувати залежно від прояву різних рівнів світогляду, розвитку підприємливості та типу особистісної надійності.

Парадигми свідомості, або ціннісні комплекси, що включають у себе духовні вірування, культурні ідеї, моральні принципи, моделі навчання тощо виникають по мірі потреби в них у процесі соціокультурної еволюції. Кожна парадигма мислення, кожен рівень повинен бути освоєний і заповнений, адже він надає людині важливих життєвих навичок, наскрізних компетентностей, без яких вона не зможе далі розвиватися. У питанні особистісної надійності підприємців такою наскрізною компетентністю є підприємливість, яка ґрунтується на створенні культурної, соціальної чи економічної цінності. Створення цінності – це результат людської діяльності для трансформації цілеспрямованих ідей у дії, яка генерує цінність не для себе, а для когось іншого. Ця цінність може бути різного ґатунку.

Особистісна надійність за «праксеологічним» типом знаходить свій прояв на п'ятому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає основному і середньому рівням розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. Особистісна надійність за «аксіологічним» та «просоціальним» типом знаходить свій прояв на шостому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає високому рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. Особистісна надійність за «проактивним» та «синергетичним» типом знаходить свій прояв на сьомому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає експертному рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp. «Інноваційнісний» тип особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності знаходить свій прояв на восьмому рівні парадигми свідомості згідно з теорією спіральної динаміки і відповідає найвищому рівню розвитку підприємливості згідно з моделлю поступу EntreComp.

Література:

1. Бек Д., Кован К. Спиральная динамика; пер. с англ. И. Фрейман, П. Миронов. СПб.: «Бест Бизнес Букс», 2006. 419 с.
2. Беляев А. О чём умолчал Фредерик Лалу, описывая организации будущего? URL: <https://spiral-dynamics.ru/o-chyom-umolchal-frederik-lalu> (дата обращения: 10.04.2018).
3. Калугин Р. Теория спиральной динамики развития личности и человечества от Клэра Грэйвза.

- URL: <https://romankalugin.com/teoriya-spiralnoj-dinamki-razvitiya-lichnosti-i-chelovechestva-ot-klera-grejvza/> (дата обращения: 10.04.2018).
4. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи. М.: Наука, 1999. 350 с.
 5. Малеев Д.В. Психологичні чинники розвитку професійної надійності працівників підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 22 с.
 6. Маслоу А.Г. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. 478 с.
 7. Олексенко Р.І., Молодиченко В.В. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2017. Випуск 70. С. 164–175.
 8. Павелків Р.В. Феномен просоціальності як новий аспект психологічного аналізу. Зб.наук. праць РДГУ. 2013. № 2. С. 4–8.
 9. Пекар В.О. Різноманітний менеджмент: Еволюція мислення, лідерства та керування. Київ: ДОВЖЕНКО БУКС, 2017. 191 с.
 10. Петренко Т.В., Зеленюк В.В. Морально-етичні аспекти формування підприємця європейського рівня. Проблеми формування нової економіки ХХІ века: мат-лы Междунар. науч.-практ. конф., 23-24 декабря 2010 года. URL: http://www.confcontact.com/20101224/3_petrenko.php (дата обращения: 10.04.2018).
 11. Рудковська В. Підприємництво як особливий тип економічного мислення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. «Економіка». 2011. 124/125. С. 89–91.
 12. Управління сталим розвитком в умовах глобальних викликів: методологія та практика: монографія / за заг. ред. проф. І.М. Писерецького; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: «Друкарня Мадрид», 2017. 334 с.
 13. Bacigalupo, M., Kamyliis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Люксембург: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi: 10.2791/593884
 14. Gebser J. *The Ever-Present Origin*. Authorized translation by Noel Barstad with Algis Mickunas. Athens: Ohio University Press, 1991.
 15. Graves Clare W. Levels of Existence: An Open System Theory of Values. *The Journal of Humanistic Psychology*. Fall 1970. Vol. 10. №. 2. Pp. 131–154.
 16. Wilber K. *Quantum Questions*. Shambhala, 2001. 221 p.

Лантух І. В. Понимание личностной надёжности субъектов предпринимательской деятельности в контексте концепции вертикального развития и социально-эволюционной теории спиральной динамики

Статья посвящена исследованию развития личностной надёжности субъектов предпринимательской деятельности. Рассмотрение вопроса многоуровневой системы развития личностной надёжности происходило через призму концепции вертикального развития и социально-эволюционной теории спиральной динамики. Это позволило проследить взаимосвязь между парадигмами совести, предприимчивости как сквозной компетентностью и личностной надёжностью.

Ключевые слова: личность предпринимателя, личностная надёжность, типы личностной надёжности, субъекты предпринимательской деятельности, концепция вертикального развития, модель спиральной динамики, мировоззрение личности.

Lantukh I. V. Understanding the personal reliability of entrepreneurial activity subjects in the context of the vertical development concept and the social and evolutionary spiral dynamics theory

The article is devoted to research of personal reliability development of entrepreneurial activity subjects. The multilevel issue consideration of the system of personal reliability development was carried out through the prism of the vertical development concept and the socio-evolution spiral dynamics theory. This allowed us to trace the relationship between consciousness paradigms, entrepreneurialism as through competence and personal reliability.

Key words: entrepreneur personality, personal reliability, types of personality reliability, entrepreneurial activity subjects, vertical development concept, spiral dynamics model, personality worldview.